

Zdania z cum historicum oraz cum causale

- [Zdania z cum historicum oraz cum causale](#)

Zdania z cum historicum oraz cum causale

Ważne daty

102 p.n.e. - 44 p.n.e. – okres życia Juliusza Cezara

ok. 100 p.n.e. - 24 p.n.e. – okres życia Korneliusza Neposa

ok. 320 - po 387 n.e. – okres życia Eutropiusza

ok. 330 - po 392 n.e. – okres życia Ammiana Marcelina

Scenariusz dla nauczyciela

Kompetencje językowe

Uczeń:

2. zna i rozpoznaje następujące zjawiska składniowe z zakresu gramatyki języka łacińskiego:
e) następujące typy zdań podrzędnych w języku łacińskim: zdania okolicznikowe czasu, przyczyny.

Nauczysz się

- rozpoznać zdania podrzędne czasowe i przyczynowe ze spójnikami *cum historicum* oraz *cum causale*;
- stosować odpowiednie formy koniunktywu w zdaniach podrzędnych czasowych i przyczynowych;
- tłumaczyć zdania podrzędne z *cum historicum* i *cum causale*.

Cum Historicum

Zdania okolicznikowe czasu, stanowiące opowiadanie o przeszłości, zaczynają się od spójnika *cum historicum*. W zależności od stosunku do czynności zdania głównego, orzeczenie może występować albo w *coniunctivus imperfecti* (dla czynności równoczesnej) albo w *coniunctivus plusquamperfecti* (dla czynności wcześniejszej) – zgodnie z zasadami następstwa czasów. W tym przypadku orzeczenie zdania głównego nie występuje w czasach historycznych. Spójnik *cum historicum* zwany jest również *cum narrativum*. Zdania te mają niejednokrotnie zabarwienie przyczynowe. Zobacz:

Cum Caesar castra pōneret , puerī mulierēsq̄e pācem ab Rōmānīs petīvērunt .	Gdy Cezar rozbił obóz, dzieci i kobiety prosiły Rzymian o pokój.	czynność równoczesna
Cum Caesar ad oppidum vēnisset , puerī mulierēsq̄e pācem ab Rōmānīs petīvērunt .	Gdy Cezar przybył do miasta, dzieci i kobiety prosiły Rzymian o pokój.	czynność wcześniejsza

Źródło: Gajusz Juliusz Cezar, *Wojna galijska*, tłum. Eugeniusz Konik, Wrocław 2004.

Polecenie 1

Przeczytaj przykłady zdań, zwróć uwagę na użyte formy czasownika zarówno w zdaniu głównym, jak i w zdaniach podrzędnych czasowych. Kliknij w aktywny punkt na ilustracjach, aby zobaczyć tłumaczenia.

Veniēbat autem in theātrum cum ibi concilium populī habērētur.

Okładka książki z ryciną Korneliusza Neposa (ur. 100 r. p.n.e., zm. 24 r. p.n.e) w: Giuseppe Solaro, „Rzym Korneliusza Neposa”, Rzym 2013, amazon.com, CC BY 3.0

Tullus Hostilius cum trīgintā et duōs annōs rēgnāset, fulmine ictus cum domō suā ārsit.

„Eutropios” (zm. w 399 r. n.e.), V w., Muzeum Historii Sztuki w Wiedniu, Austria, captmondo.com, CC BY 3.0

Cum legiōnēs Fabiānae duae flūmen trānsissent, subitō (...) pōns est interruptus et reliqua multitūdō equitum interclūsa.

„Gajusz Juliusz Cezar” (ur. 12 lipca 100 r. p.n.e., zm. 15 marca 44 r. p.n.e w Rzymie), Muzeum Kapitołińskie w Rzymie, Włochy, wikipedia.org, CC BY 3.0

Cum Causale

Spójniki cum (ponieważ; tzw. cum causale) oraz praesertim cum (zwłaszcza, że) mogą rozpoczynać zdania przyczynowe. Orzeczenie zdania występuje wówczas w koniunktywie, zgodnie z zasadami następstw czasów. Zobacz:

Cum hōc vērūm nōn sit, sequitur, ut sit falsum. – Ponieważ nie jest to prawdziwe, wynika z tego, że jest fałszywe.

Innymi spójnikami zdań przyczynowych są m.in.: quod, quia, quoniam, siquidem. Zdania czasowe zaczynające się od tych spójników mają orzeczenia w trybie oznajmującym (indicativus).

Polecenie 2

Przeczytaj przykłady zdań, zwróć uwagę na użyte formy czasownika zarówno w zdaniu głównym, jak i w zdaniach podrzędnych przyczynowych.

Cum sē iūstē dēfenderet, tandem abiit innoxius.

Autor nieznany, „Ammianus Marcellinus” (ur. ok. 330 r. w Antiochii, zm. po 392 r.), IV w. n.e., Muzeum Archeologiczne w Salonikach, Grecja, pacpicv.pw, CC BY 3.0

Cum cotīdiānī maximī fierent sūmptūs, celeriter pecūniā dēesse coepit.

Okładka książki z ryciną Korneliusza Neposa (ur. 100 r. p.n.e., zm. 24 r. p.n.e) w: Giuseppe Solaro, „Rzym Korneliusza Neposa”, Rzym 2013, amazon.com, CC BY 3.0

„Pytia przepowiadająca Egeuszowi” – scena z czary z V w. p.n.e, Stare Muzeum, Berlin, Niemcy, wikipedia.org, domena publiczna

Polecenie 3

Przeczytaj tekst łaciński i zwróć uwagę na zawarte w nim zdania podrzędne. Następnie wykonaj ćwiczenia.

Cōdrus, rēx Athēniēnsium, cum terrā Atticā ab ingentī Lacedaemoniōrum exercitū vastārētur, ad ōrāculum Apollinis Delphicī lēgātōs mīsīt cōnsultum, quōmodo grave bellum finīrī posset. Quibus **Pŷthia** respondit: *Bellī fīnis erit, sī rēx Athēniēnsium occīsus erit*. Quoniam hoc respōnsum nōn solum Athēniēnsibus, sed etiam hostibus notum erat, Lacedaemoniōrum dux imperāvit, ut omnēs Cōdrī vītāe parcerent. Cōdrus autem, cum id cognōvisset, servīlī veste indūtā, nē agnōscerētur, in castra hostium venit. Ibi, cum cōsultō mīlitem laeisset, ab hostibus interfectus est. Lacedaemoniī autem, cum mortuum Athēniēnsium rēgem esse cognōvissent, discessērunt. Itaque, quoniam rēx vītā prō patriā profundere nōn dubitāverat, Athēnae servātae sunt.

Na podstawie: O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, *Język łaciński, Podręcznik dla lektorów szkół wyższych*, Warszawa 2006.

Tłumaczenie

Karl August Baumeister, „Kodros”, ilustracja w: A. Baumeister, „Zabytki starożytności”, 1888, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kodros.jpg), domena publiczna

Ćwiczenie 1

Na podstawie polskich tłumaczeń połącz zdania nadrzędne ze zdaniami podrzędnymi.

Ponieważ codziennie następowały wielkie wydatki,
szybko zaczęło brakować pieniędzy. (Nepos)

Cum sē iūstē dēfenderet

Cum cotīdiānī maximī fierent
sūmptūs

Tullus Hostiliusz, gdy już trzydzieści dwa lata rządził,
uderzony piorunem spłonął wraz ze swoim
domostwem. (Eutropiusz)

cum ibi concilium populī
habērētur.

tandem abiit innoxius.

celeriter pecūniā dēesse coepit.

Veniēbat autem in theātrum

Przybył do teatru, gdy miało tam miejsce zgromadzenie
ludu. (Nepos)

fulmine ictus cum domō suā
ārsit.

Tullus Hostilius cum trīgintā et
duōs annōs rēgnāset

Ponieważ sprawiedliwie się bronił, odszedł
uniewinniony. (Ammianus Marcellinus)

Ćwiczenie 2

Uzereguj chronologicznie poniższe wydarzenia z przeczytanego tekstu o królu Ateńczyków Kodrosie.

Cōdrus ad ōrāculum Apollinis Delphicī lēgātōs mīsit.

Cōdrus autem in castra hostium venit.

Cōdrus ab hostibus interfectus est.

Lacedaemoniōrum dux imperāvit, ut omnēs Cōdrī vītae parcerent.

Lacedaemoniī, cum mortuum Athēniēnsium rēgem esse cognōvissent, discessērunt.

Ćwiczenie 3

Po przeczytaniu tekstu oznacz zdania prawdziwe.

☐ Cōdrus ad ōrāculum Apollinis Delphicī lēgātōs mīsit.

☐ Lacedaemoniōrum dux imperāvit, ut mīlitēs Cōdrum occīderent.

☐ Cōdrus vītam prō patriā profūdīt.

Ćwiczenie 4

Wśród poniższych zdań wskaż zdanie podrzędne czasowe (cum historicum):

☐ Cum sē iūstē dēfenderet, tandem abiit innoxius. (Ammianus Marcellinus)

☐ Cum Caesar Arīminum occupāvisset, Urbem reliquimus. (Cicero)

☐ Fuit quoddam tempus, cum in agrīs hominēs passim bēstiārum modo vagābantur. (Cicero)

Ćwiczenie 5

Wśród poniższych zdań wskaż zdania podrzędne przyczynowe (cum causale):

- ☐ Cum sē iūstē dēfenderet, tandem abiit innoxius. (Ammianus Marcellinus)
- ☐ Cum Caesar in Galliam venit, alterius factiōnis prīncipēs erant Haeduī, alterius Sēquanī. (Caesar)
- ☐ Cum cotīdiānī maximī fierent sūmptūs, celeriter pecūniā dēesse coepit. (Nepos)

Ćwiczenie 6

Wśród poniższych zdań wskaż zdanie podrzędne czasowe (cum temporale):

- ☐ Cum Caesar in Galliam venit, alterius factiōnis prīncipēs erant Haeduī, alterius Sēquanī. (Caesar)
- ☐ Cum cotīdiānī maximī fierent sūmptūs, celeriter pecūniā dēesse coepit. (Nepos)
- ☐ Cum sē iūstē dēfenderet, tandem abiit innoxius. (Ammianus Marcellinus)

Ćwiczenie 7

Kodros był:

- ☐ królem Aten
- ☐ wieszczem Apollina
- ☐ królem Sparty

Ćwiczenie 8

Wyrocznia zapowiedziała, że oblężenie Attyki zakończy się jeśli:

- ☐ Kodros przeżyje wojnę
- ☐ Kodros zginie
- ☐ Kodros zostanie pojmany przez Lacedemończyków

Ćwiczenie 9

Co nakazał żołnierzom wódz Lacedemończyków?

- ☐ Żeby walcząc oszczędzili życie Kodrosa
- ☐ Żeby schwytali Kodrosa żywego
- ☐ Żeby zabili Kodrosa, jeśli będzie próbował zakraść się do obozu

Ćwiczenie 10

W jaki sposób Kodros przedostał się do obozu Lacedemończyków?

- ☐ Wraz z wojskiem napadł na obóz
- ☐ Zakradł się do obozu wroga
- ☐ Dał się schwytać zwiadowcom wroga

Ćwiczenie 11

Zdanie *Dux imperāvit, ut omnēs Cōdrī vītae parcerent* to zdanie podrzędne:

☐ przyczynowe

☐ dopełnieniowe

☐ czasowe

Ćwiczenie 12

Quoniam rēx vītam prō patriā profundere nōn dubitāverat, Athēnae servātae sunt. – to zdanie:

☐ przyczynowe

☐ czasowe

☐ dopełnieniowe

Ćwiczenie 13

Cum id cognōvisset, in castra hostium venit. – to zdanie:

☐ dopełnieniowe

☐ warunkowe

☐ czasowe

Ćwiczenie 14

W zdaniu *Servīlī veste indūtā, in castra hostium venit* pojawia się konstrukcja:

- ☐ ablativus absolutus
- ☐ coniugatio periphrastica passiva
- ☐ accusativus cum infinitivo

Słowniki

Słownik pojęć

Kodros

ostatni król Aten. Według legendy poświęcił on swoje życie dla wypełnienia wyroczni Pytii. Po jego śmierci, Ateńczycy, uznając, że nikt nie jest godzien objąć po nim władzy królewskiej, obrali jego syna pierwszym archontem.

Lacedemończycy

inaczej Spartanie, mieszkańcy Lakonii.

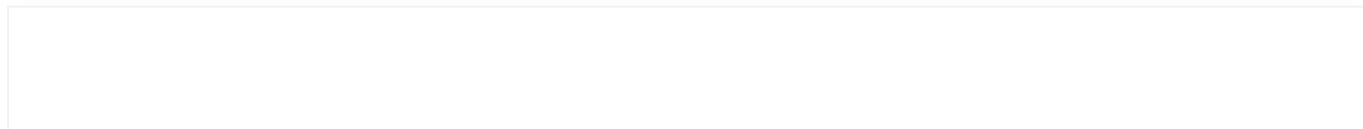
Pytia

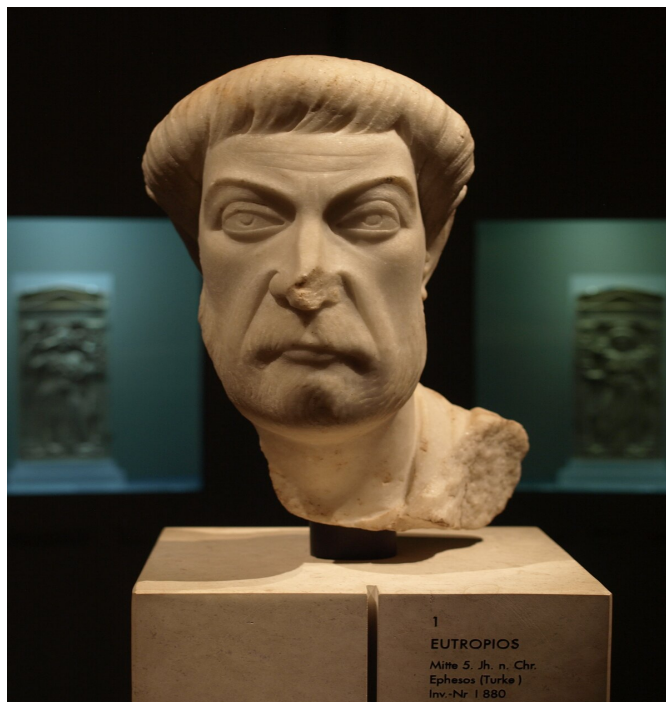
kapłanka w delfickiej świątyni Apolla. Pełniła rolę wyroczni.

Słownik łacińsko-polski

Źródło: online skills, cc0.

Galeria dzieł sztuki

Autor nieznany, „Eutropios” (zm. w 399 r. n.e.), V w., Muzeum Historii Sztuki w Wiedniu, Austria, captmondo.com, CC BY 3.0

Bibliografia

O. Jurewicz, L. Winniczuk, J. Żuławska, *Język łaciński, Podręcznik dla lektorów szkół wyższych*, PWN Warszawa 2006.

J. Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 2013.

H. Wolanin, *Gramatyka opisowa klasycznej łaciny w ujęciu strukturalnym*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2012.

Słownik pisarzy antycznych, pod red. Anny Świderkówniej, Warszawa 1982

Nowa Encyklopedia Powszechna, Warszawa 1995.

encyklopedia.pwn.pl